

KOC University Library

3 1093 6250816 7

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

DS
51.
A632
A3
v2 1997
C.4

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ - RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

Bilim Kurulu / Advisory Board

Fahri İŞİK
Sencer ŞAHİN
Havva İŞKAN
Oğuz TEKİN
Burhan VARKIVANÇ

Yayın Yönetim / Editör

Kayhan DÖRTLÜK
Üftade MUŞKARA
Umut SEZGİN

Çeviriler / Translations

Doğan TÜRKER
T.M.P. DUGGAN

Yapım / Production

Zero Ltd. Şti.

Yazışma Adresi / Mailing Address

Kaleiçi Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No.25
07100 ANTALYA-TÜRKİYE
akmed@koc.net

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Fahri Işık	
<i>Megaron - Özel Bir Yapı Tipinin Kökeni, Gelişimi ve Bir Ege Tapınağına Dönüşümü</i>	1
Melih Arslan	
<i>Yeşilova-Çelttek Side Tetradrabmi Definesi 1995</i>	51
Boris Raev	
<i>New Finds of the Alanian Graves with Import Goods in the Krasnodar Region</i>	71
Burhan Varkıvanç	
<i>Eine Alterbekrönung aus Patara</i>	87
Michael Küpper	
<i>Ländliche Siedlungsstrukturen in Pamphylien am Beispiel Sillyon</i>	97
Mustafa Büyükkolancı	
<i>Termessos N1 Yapısı</i>	117
Nevzat Çevik	
<i>"Yuvarlak Kaya Ostohekleri" Trebenna'da Belgelenen Yeni Bir Mezar Tipi ve Onun Işığında Benzeri Çukurların Yeniden İrdelenmesi</i>	127
Oğuz Tekin	
<i>Elaiussa-Sebaste Sikkeleri</i>	151
Paul Kessener - Susanna Piras	
<i>The Pressure Line of the Aspendos Aqueduct</i>	159
Süleyman Bulut - Fatih Gülşen	
<i>Patara-Bodrum Oda Gömütü</i>	189
Friedmund Hueber	
<i>Arkeolojik Anıtlar Sağlamlıklarını Nasıl Kaybediyorlar</i>	205
Sema Bilici	
<i>Antalya ve Bodrum Müzeleri'ndeki Chamlevé Dekorlu Bizans Seramikleri</i>	223
Sema Alpaslan	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'ndeki Trapez Kesitli Levhalar, Levha Üstü ve Levha Kaideleri</i>	235

Meryem Acara - B. Yelda Olcay <i>Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri</i>	249
Oğuz Tekin - Yaşar Ünlü <i>Mersin Müzesi'ndeki Bir Grup "Leeuwendaalder"</i>	267
Muhammet Güçlü <i>Müstakil Teke (Antalya) Sancağı'nın Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge</i>	289

“Yuvarlak Kaya Ostothekleri” Trebenna’da Belgelenen Yeni Bir Mezar Tipi ve Onun Işığında Benzeri Çukurların Yeniden İrdelenmesi

Nevzat ÇEVİK*

Bu yazıda Trebenna antik kentinin zengin nekropolünde¹, kapaklarıyla ve çok örnekle belgelenen yeni bir mezar türü tanıtılacak ve aynı zamanda, bugüne dek kesin bir biçimde yorumlanamayan benzeri kaya döşemlerinin işlevine de açıklık kazandırılmaya çalışılacaktır. Özlü bir girişle başlarken de, adı dışında pek de bilinmeyen kentin tarihsel coğrafyadaki yeri kısaca tanıtılacaktır.

Kente ilişkin araştırmalar daha çok yazıt ve sikke² ağırlıklı olarak geçen yüzyıldan bu yana yapılmaktadır. En erken W.M. Ramsay³ ve G. Lanckoronski'nin⁴, yazıtları⁵ aracılığıyla literatürle tanıştırdığı yerleşimin son yazıt çalışmaları B. İplikçiolu, V.-G. Çelgin⁶ tarafından sürdürülmektedir. S. Eyice'nin Trebenna Şapel'ini yayınladığı makale ise kalıntılara yönelik tek çalışmadır⁷. Kent'teki tüm kalıntılar ekibimiz tarafından arşivlenmekte ve yayına hazırlanmaktadır⁸.

* Doç. Dr. Nevzat Çevik, Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Kampüs-ANTALYA.

¹ Bu çalışmaya ilişkin çizim ve fotoğrafların üretiminde birlikte olduğumuz ve dağlarda düşünceyi paylaştığımız İ. Kızılgut ve Ş. Aktaş'a teşekkür etmeyi zevkli bir görev sayıyorum. Ayrıca, “Eine Altarkrönung aus Patara” başlığında (bk. y.s. 87. vdd.), benzeri bir konuda çalışırken, karşılıklı görüş alışverişinde bulunduğumuz B. Varkıvaç'a teşekkür ederim.

² G.F. Hill, Catalogue of the Greek Coins of Lycia, Pamphylia and Pisidia (1964) LXVIII vd., Lev. XVIII); F. Imhoof-Blumer, Kleinasiatiscche Münzen II (1902) 308; V. Head, A Manuel of Greek Numismatics (1967) 698; H. von Aulock, Die Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien (1974) 53, 83, 89; H.A. Troxel, The Coinage of the Lycian (1982) 55.

³ W.M. Ramsay, “Notes and inscription from Asia Minor, V-Trebenna at Pamphylia”, AM X, 1885, 343 vd.

⁴ K.G. Lanckoronski, Stadte Pamphyliens und Pisidiens II (1892) 13, 223 vd., Yazıt no: 183-187.

⁵ Yazıtların 13'ü, R. Paribenni - P. Romanelli, “Studii e ricerche archeologiche nell' Anatolia meridionale”, MonAnt XXIII, 1914, 203 vdd., Yazıt no: 149-162'de yayınlanmıştır. Bazıları Lanckoronski'dekilerle aynıdır.

⁶ B. İplikçiolu, V. - G. Çelgin, “Termessos ve Çevresi Epigrafi Araştırmaları” kapsamında Trebenna yazıtlarını da incelemektedirler.

⁷ S. Eyice, Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni 58 Mart/Nisan 1977, 337 vdd.

⁸ Trebenna yerleşiminin çevresinde dağılı ve içlerinde anıt mezarlar, lahitler ve kaya mezarları gibi pekçok türün mimaride, malzemede ve bezemede özgün yanlara sahip örneklerini barındıran nekropollerini, yerleşimdeki diğer anıtlarla birlikte başkanlığımızda sürdürülen “Trebenna ve Çevresi Yüzey Araştırmaları” kapsamında ekibimiz tarafından çalışılmaktadır.

Pamfilya, Likya ve Pisidya sınırında yer alan Trebenna, kaynaklarda da⁹ bir sınır kenti, üç bölgenin kesiştiği bir buluşma yeri olarak anılır¹⁰. Likya ve Pamfilya'nın buluştuğu bu noktanın hemen kuzeyinde Pisidya-Likya sınırı da başlar. Bu "sınır kentliği", kentin sanatına beklendiği kadar yansımamıştır. Likya ve Pamfilya etkileri, nekropoller ve diğer anıtlarda seçilebilmekteyse de çoğunlukla Pisidya özellikleri egemendir¹¹. Oysa Trebenna'nın siyasi olarak Likya'dan sayıldığı, İ.S. 2. yy.'da da Likya Birliği'nde olduğu yazıtlardan bilinmektedir¹². Ancak Likya'nın bu "en doğu kenti" merkeze uzaklığını sanatta da "uzak" kalmakla göstermiştir: Çünkü, geçit vermez Beydağları'nın engelinde, birlikte yaşadığı kültür Likya'dan çok Pisidya ve Pamfilya'dır.

Yerleşimin en çok imar gördüğü dönem Gordian III (İ.S. 238-244) çağıdır. Trebenna'ya "Roma Kolonisi" ünvanı bu imparator döneminde verilmiş olmalıdır. Çünkü Trebenna adının artık tam olarak yazıldığı sikkelerin bir yüzünde Gordianus III diğer yüzünde de Tranquillina vardır. Ve Trebenna'nın imparatorluk sikkeleri yalnızca bu dönemdedir¹³. İmparator Salonu ve Toplantı Salonu¹⁴ da bu dönemde adanmış yapılar olmalıdır.

Hıristiyanlık döneminde, Tebenorum adıyla anılan bir Piskoposluk merkezidir¹⁵. Tüm Akropol de, Bizans suru içinde ve dışında dağılı yapı kalıntıları yanında, Akropol kayalıklarında yarısı kayaya açılan ve aziz freskolarının bir kısmı hala duran şapel¹⁶, çağının önemini yansıtan kalıntılardır.

⁹ İlkçağ yazarları yerleşimden bahsetmezler. Hierokles'in değindiği "Tresena" Trebenna değilse eğer: RE XII (1937) 2268 bk. Trebenna (Ruge).

¹⁰ M. Özsait, İlkçağ Tarihinde Pisidya (1980) 57; N. Çevik, "The localization of Olbia on the gulf of Pamphylia", Lykia I, 1994, 89 vd.

¹¹ Kültürel ilişkilerin izi en çok lahit kabartmalarında sürülmektedir. Trebenna lahitlerinde asal bezeme elemanı olarak seçilen kalkanlar nedeniyle Pisidya ağırlığı açıklıkla görülmektedir. Ancak, günlük yaşamın her yönüyle kabartma kuşaklarında yansıtılması da, bu denli yaygın olmamakla birlikte Likya bölgesinin sadece önemli lahitlerinden bilinen bir gelenektir. Sıradan lahitlerinde görülmez. Termessos gibi önemli kentlerde bilinen pek çok örnek yanında, Neapolis ve Kelbessos gibi yeni bulunan yerleşimlerin zengin lahitlerinde Pisidya özellikleri egemendir. Likya'da hiç tanık olmadığımız, lahitlerin yanyana dizilmesiyle oluşturulan nekropol düzeni de bu yöre yerleşimlerinde sıkı bir biçimde uyulan özellik olarak görünmektedir. Arkeolojik araştırmalarımızın sürdürdüğü bu iki yeni örenden Kelbessos'un Pisidya'da olduğu Hierokles tarafından belirtilmiş olmasına karşın, Neapolis ile birlikte kesin lokalizasyonları İplikçiolu ve Çelgin tarafından yapılmıştır: B. İplikçiolu - G. ve V. Çelgin, "Termessos ve Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafya Yüzey Araştırmaları", AST XIX, 1997 (Baskıda). V. Çelgin'e bu konudaki bilgi aktarımdan dolayı teşekkür ederim. Ayrıca Doyran Köyü'nde Kartınpınarı'nda saptadığımız görkemli lahit de aynı karakterdedir. Büyük yerleşimlerdeki bu resim küçük birimlerde de benzerdir: Daha önce Antalya-Hurma'da bulduğumuz lahitler yine Pisidya karakterlidir. Bunlar için bk. N. Çevik, "Antalya Hurma Köyü'nde Bir Çiftlik Yerleşimi", Lykia II, 1995, 39 vdd.; ay., "Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanteri Projesi II: Hurmaköy Yüzey Araştırmaları", AST XIV-I, 1996, 235 vdd.

¹² Augustus döneminde Likya Birliği'ni oluşturan 23 şehir içinde Trebenna'nın adı geçmezken, 2. yy'da genişletme kararına bağlı olarak birliğe katılan 7 kent arasında anılır: S. Jameson, "The Lycian League: Some Problems in Its Administration", ANRW 18-II, 1980, 842. Ekklesiesterion yazıtında kentin Likya Birliği'nde olduğu anlaşılır. Bunu birlik sikkelerinde TP ve TPE kısaltmaları ile belirtilen örnekler de kanıtlamaktadır.

¹³ G.F. Hill, Catalogue of the Greek Coins of Lycia, Pamphylia and Pisidia (1964) LXVIII.

¹⁴ Ekklesiesterion ve bitişğinde birlikte organize edilen İmparator Salonu tarafımdan yayına hazırlanmaktadır.

¹⁵ "Yerleşim bu çağda Pamfilya Eparkhia'sında anılır. Pamfilya piskoposlarının Leon'a yazdıkları mektubu imzalayanlar arasında adı geçen Polemon, Tebenorum Piskoposu'dur": S. Eyice, Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni 58 Mart/Nisan 1977, 338

¹⁶ age. 339 vd. Res.2.3.

“Termessos’un Peribolion’u olan Neapolis’in”¹⁷ ve “Termessos’un kuzeydoğu Likya’da-ki egemenliğini perçinleyen Kelbessos’un” tam karşısına dikilip Likya adına Pisidya ve Pamfilya’ya karşı “uç kale” olan Trebenna’da, bu siyasi konumuna bağlı olarak önemli ve özel yapılar vardır. Bunlardan, benzersiz olan kayaya açılı yuvarlak ostothepler bu çalışmanın asal konusunu oluşturmaktadır.

Antalya’ya ve denizine egemen kayalık Akropol’ün (Res. 1) güneyindeki yamaçtaki kaya lahti yoğunluklu Dereözü Nekropolü’nde aynı alanda kümelenirler¹⁸ (Res. 2). Yamacın Akropol’e bakan yüzünde yoğunlaşan, Sivri Tepe’den kopup gelmiş kaya kütlelerinde bazen lahitlerle birlikte, bazen de tek başlarına düzenlenmişlerdir. Yarısına yakını da yüksek olmayan ana kayaya açılmıştır. Kaya kütlelerinden bazıları, boyutuna ve biçimine göre çoğalan kaya-lahitleri de içerir. Kendi içinde neredeyse bir aile kayalığı düzeni içerisinde organize edilmişlerdir. Sanki aileler birer kayalık edinmiştir. Kütlelerin birbirleriyle ilişkileri ise tasarlanmış değil, sadece konumlarına bağlı doğal oluşumun sonucudur. 11 ayrı kaya kütlelerinde toplam 15 silindirik çukur bulunmuştur. Bunlardan 11’i Dereözü Nekropolü’nde (No:1-11), 4’ü de nekropolün kuzeydoğusunda yolun altında, Agora güney set duvarının doğusunda derinleşen vadidedir (No: 12-15). Çukurlardan 8’inin tek olmasına karşın (No: 1-5, 9, 14, 15), 2 ikili (No: 10-13) ve 1 de üçlü küme (No: 6-8) vardır. Tek örneklerden 4’ü lahitlerle aynı kayalıkta yanyanayken (No: 1, 2, 3, 5), diğerleri kendi türleriyle birlikte dirler. İki küme içinde de birer dikdörtgen kaya ostotheğine ait tekne vardır (Res. 17,18,23). Yuvarlak ostotheplerin tekne çapları 0.33m.-0.57m. ve derinlikleri 0.20m. ile 0.36m. arasında değişen, düze yakın çanak tabanlı, silindirik çukurların ağız kısımları düz ya da profilli olabilmektedir.

15 silindirik çukura karşın yalnızca 5 kapak (Res. 3-12) ve bir de 6. bir kapağın izi bulunabilmiştir (Res. 13,14). Kapaklardan 4’ü Dereözü Nekropolü’nde, 1’i de vadi içindedir (Res. 7,8). Yuvarlak formları nedeniyle asıl yerlerinden uzaklara yuvarlanmışlardır. Tek bloktan kesilmiş konik gövdeleri, tepeye doğru daralıp omuz yapar ve kısa bir silindirik tepelikle biter. Tüm kapaklar genel hatlarıyla görüntü birliği içindeyken, değişik çingirak (çan) biçimleriyle örtüşecek kadar küçük farklılıklar da içerirler: 4 numaralı örnek daha yuvarlak hatları ve kısa boyuyla (Res. 9,10), 5 numaralı örnek ise keskin profilleri ve düz hatları yanında, tabanda çevresini dolanan çıkıntısıyla diğerlerinden biraz farklılaşır (Res. 11,12). Kapaklardan ikisi düz tabanlıyken, diğer üçünde ağız profilleri vardır. Hiçbir bezemeye sahip olmayan yalın kapaklar içinde, 3 numaralı kapak beş satırlık yazıtıyla özelleşir (Res. 7,8). Yazıt oldukça silik olmasına karşın, “*Trokondas’ın bu mezarı kendisi ve karısı*

¹⁷ Bu “uç kale” konumu, özellikle Termessos’un denize ulaşım güvenliğini ve bir kıyıya sahipliğini perçinlemek bağlamında büyük önem taşımaktadır. Zaten, Solym halklarının kurduğu Olbia da Neapolis’ten sonra ulaşılan kıyıda bulunmaktadır. Termessos’un egemenlik alanını kıyıya kadar genişletme isteği onun için nihai hedef olmalıydı. Coğrafi ve siyasi konumu yanında “Deniz Vergisi” (portorio marituma) ödeyen bir kent olarak da bunu gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Termessos’un denizle mutlak bir bağlantısı olduğu konusunda ayrıntılı bilgi için bk. N. Çevik, “The localization of Olbia on the gulf of Pamphylia”, Lykia I, 1994, 89 vdd. Alternatif bir düşünce için bk. İplikçiolu-Çelgin, age.

¹⁸ Daha önce sık bitki örtüsü arasında çok az kalıntı görülürken, Orman Müdürlüğü’nün yaptığı “gençleştirme” çalışması sonucunda bugün, Dereözü Nekropolü’ndeki tüm kalıntılar açıklıkla izlenebilmektedir. Bu “açık izlenirlik” definci tahribatını da arttırmıştır.

Artemeitos için yaptırdığı" okunabilmektedir¹⁹. Küçük silindirik çukurlar olduklarından ilk anda bir kişi için olabileceği düşünülen bu kemikliklerin birden fazla kişi için yapılmış olduklarını göstermesi açısından yazıt önem taşımaktadır.

Çukurların ağız kesimlerindeki yapı da kapak alt profilleriyle örtüşen bir biçimde, farklı kapaklara sahip olduklarından izvermektedir: Kimisi düz, kimisi ince ya da kalın oturma profilini karşılamaktadır. Bulunabilen kapakların profilleri, tekne ağız profillerinde karşılıklarını bulmaktadır. Ölçü ve biçimlerinde küçük farklılıklar olmakla birlikte genelde üç tip profil izlenir. Bu üç asal yapıyı kapak profilleri de karşılar. I. profilsiz, düz oturan (11, 12 ve 14 nolu tekneler). II. 12-15 cm.'lik içbükey yuva yapanlar (1-2, 5-10, 13 ve 15 nolu tekneler). III. kapağın oturduğu düzlemin ortasında ince bir dişi profili olanlar (3 ve 4 nolu tekneler). Bunlardan I. kümeyi 1 ve 2 nolu kapaklar, II. kümeyi 4 ve 5 nolu kapaklar ve III. kümeyi de 3 nolu kapak karşılar. Sonuçta tümü kemiklik içine su sızıntılarını önlediği gibi kapak kaymalarına da engel olacak düzenlemeler içerir. Bu amaca yönelik olarak tüm kemikliklerin ağız kenarlarında ortalama 10-15 cm.'lik bir kapak oturma silmesi bırakılmıştır. Aşağıdaki tablodan ayrıntılıca izlenebileceği gibi, kemikliklerin çapları 0.24-0.57 m. arasında, derinlikleri 0.20-0.36 m. arasında değişirken, kapak ölçülerinde daha standart bir üretim gözlenir: 0.50 m.'lik küçük ve 0.70 m.'lik büyük olmak üzere iki küme vardır. Bulunabilen 15 örnekten 8'ini 70'lik, 7'sini de 50'lik kapaklar örtmektedir. Yükseklikleri ise tabanlarındaki işlevselliğe sahip olmadıklarından daha değişken ölçü ve yapıdadır: 0.42 m.-0.70 m. arasında değişirler.

Tekneler

No	Çapı	Yüks.	Profili
1	0.45	0.30	
2	0.41	0.23	
3	0.57	0.28	
4	0.56	0.20	
5	0.32	0.26	
6	0.38	0.26	
7	0.49	0.28	
8	0.24	0.16	
9	0.46	0.36	
10	0.44	0.30	
11	0.33	0.22	
12	0.34	0.30	
13	0.36	0.20	
14	0.34	0.23	
15	0.45	0.28	

¹⁹ Yazıtı R. Tekoğlu okumuş, öğrencilerimiz B. Takmer ve F. Onur da yazıtın stampajının alınışında emek vermişlerdir. Kendilerine teşekkür ederim. Kopya, ayrıntılıca değerlendirilmek ve Karakulak Projesi arşivine katılmak üzere bölgenin yazıtlarını çalışan V. Çelgin'e gönderilmiştir. Bulunan kapaklardan ikisi (1 ve 2 numara) defineciler tarafından parçalandığından, tüm örnekler aynı sona ulaşmadan, Trebenna'da bulunan kapakları en iyi örnekleyen ve en sağlamları olan, 3 numaralı yazıtlı kapak Antalya Müzesi Müdürü Metin Pehlivaner'in de yardımlarıyla Müze'ye kazandırılmıştır.

Kapaklar

No	Çapı	Yüks.	Profili
1	0.50	0.47	
2	0.70	0.70	
3	0.50	0.55	
4	0.50	0.42	
5	0.50	0.50	
6	0.70	0.66	

15 tekne ve 6 kapak, sadece moloz dolgu ve tepenin akıntısı altında bulunabilenlerdir. Bu mezar türünün Trebenna'da ve başka kentlerde de çok daha yaygın olduğu ve örnek sayısının çeşitlenerek artacağı bellidir. Antalya Müzesi depolarında saptadığımız ve Doğugarajı kazılarında gelen bir örnek bunun böyle olduğunu göstermektedir²⁰. Üstelik 0.70 m'lik çapıyla, Trebenna'da saptanan büyük boy kapaklarla uygunluk içindedir. Farkı ise üst yapıdadır: Yüksekliği sadece 0.17 m'dir. Oldukça basık kapağın tam ortasında yine diğerleri gibi çıkıntısı vardır; ancak bu kez çıkıntı (Res. 35) bir karedir.

Benzeri çukurlar pek çok örnekle bilinmektedir. Ancak bunların tamamı aynı işlev için açılmamışlardır. Bu nedenle, tanımlamada karışıklıklara yol açan benzeri çukurların birbirlerinden nasıl ayırt edilebileceklerinin öncelikle irdelenmesi gerekmektedir. Genellikle kapaklar ele geçemediğinden çoğu zaman sadece çukurların kendisini değerlendirerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Ana kayaya açılı çukurlar ışık, sunu çanağı, stel zivana yuvası, ateş sunağı ve kemiklik ya da mezar olarak açılmış olabilirler. Ancak bunların açılma amaçları form ve ayrıntılarına genellikle yansımıştır. Örneğin sunu çanağı için mutlaka yuvarlak bir form gereklidir. Tabanı ise yüzeysel olmalı ve çanak gibi ortaya doğru derinleşmelidir. Sunu amaçlı kaya çanaklarının üstünün kapatılması gerekmediğinden, ağız çevrelerinde kapak profili yoktur. Stel yuvası olmak için dar ve derin kare ya da dikdörtgen çukurlar sözkonusudur; ağız çevresinde ise stelin dış kenarlarını karşılayan oturma sınırı vardır. Ata kültürüne ilişkin olarak genellikle mezarlıklarda görülen bu tür döşemelerin kaya nişi içine açılmış çok sayıda örneğini birarada barındıran Efes, Telmessos, Perge ve Termessos gibi yerleşimler yanında İslamlar²¹, Kınıclar²² ve Neapolis gibi az sayıda örnek barındıran yerleşimler de vardır. Bu yuvalara kabartmalı mezar stelleri dikilebildiği gibi, kült dikmeleri de sokulabilmektedir. Trebenna Akropol'ü girişinde yeralan ata kültürü ya da kent kurucuları alanındaki yanyana dizili yuvalar da kabartmalı stel yerleştirilen zivanalı yuvaların en güzel örneklerindedir. Bunlar da kaya mezarları ve arkosol mezarlarla organik bir bağ içinde planlanmıştır.

Ateş sunakları ise tamamen farklı bir yapı gösterir: Yerden yükseltilmiş ve üstüne kare ya da dikdörtgen çukur açılmış yükseltilerdir. Zaten, S. Wikander, "Persler ve Akhamenidler'den bilinen ateş sunaklarına bu yörede rastlanmadığını"²³ belirtmektedir. Gövdesi kare

²⁰ Antalya Müzesi'nden C. Tibet kapağın Doğugarajı nekropolünden geldiğini belirtmiştir. Müze'deki bu malzemeleri değerlendirmeye izin veren Müze Müdürü M. Pehlivaner'e teşekkür ederim.

²¹ N. Çevik, "Yeni Buluntular Işığında Elmalı Yaylası", Adalya I, 1995, 65 Res. 7.8.

²² H. Yılmaz - N. Çevik, "Tlos 1994", XIII. AST, 1995, 195 vd.

²³ S. Wikander, "Feuerpriester in Kleinasien und Iran" (1946)'da, "Likya bölgesinde ateş sunaklarına rastlanmadığını" belirtir. Bu konuda bk. a.dn. 25 ve bağlantılı metin.

ya da dikdörtgen formda, ağız çevresi kapak profiline sahip örnekler bağımsız ostothekele-
rin kayaya açılmışlarıdır. Bağımsız kapakları da vardır. Termessos örnekleri bu bilinen kü-
meyi açıklıkla anlatır niteliktedir²⁴. Bağımsız bir blokta açılmış, ortaya doğru daralan derin-
ce yuvarlak çukurlar, dibek, çeşme yalağı ve saksı gibi, tanımlamada sorunsuz, güncel iş-
levlerle de karşımıza çıkarlar. Son olarak da, silindirik formlu, düz tabanlı ve bazılarının
ağız çevresinde kapak profili olan ya da olmayan, ana kayaya açılmış çukurlar vardır. Şa-
şırtıcı bazı örnekler ise bu seçeneklere zamanla yenilerinin eklenebileceğini de göstermek-
tedir.

Trebenna'da, tüm elemanlarıyla yeni bulunan örnekler, bu özelliklerdeki çukurların iş-
levleri konusunda kuşku götürmez bir resim çizerken, daha önceden bilinen yanlış yorum-
lanmış benzerlerinin de açıklığa kavuşmasını sağlamıştır.

Bu resmin ne anlama geldiğinin anlaşılabilmesi için salt çukurun formunu gözlemlemek
yetmeyebilir. Burada asıl açıklayıcı olan buluntu kapaklarıdır. Nekropol içinde, değişik yer-
lere yuvarlanmış 5 kapak yanında bir de, kendisini bulamadığımız halde, üzerinde yüksel-
miş geç dönem duvarı içinde kalan izinden belirlenen bir altıncısı bulunmuştur (Res.
13,14). Bu buluntular, bugüne dek sorunlarıyla süregelen kayaya oyulu bu türden yuvar-
lak döşemelerden bir grubunun işlevini netleştirecek niteliğiyle çok önemlidir. Kapakların
taban ölçüleri yuvarlak çukurlarla örtüşürken, kendisi olmadığı halde duvarda bıraktığı
iziyle tanık olduğumuz altıncı örnek, diğer beş buluntunun gerçekten urne kapağı olduk-
larında kuşku bırakmamaktadır. Birbirlerine yakın boyutta açılan, ağız profilli ya da pro-
filsiz olan konik kapaklı yuvarlak çukurların ostotheke olarak işlevlendirildikleri bellidir. Yu-
nanca mezar yazıtlı 3 nolu kapak bunda kuşku bırakmamaktadır (Res. 7,8).

Altı düz kesilmiş kapak üste doğru kavisli bir biçimde yükselir ve omuzlarla tepedeki
silindirik çıkıntıya bağlanır. Trebenna'da bulunan tüm örneklerde bu kısa silindirik tepelik
vardır. Üstlerinde herhangi bir bezeme yoktur. Kapak, bir tepelik-kapak işlevindedir. Çün-
kü sadece kapak olmak için bu tasar fazladır. Bu özel kapak formuyla simgelenmeye çalış-
ılan, ölü kültüne yönelik bir nesne olmalıdır. Ancak bu çan benzeri formların gerçekten
çanları temsil ettiğini ifade etmek gibi buna alternatif bulmak da şimdilik güçtür.

Trebenna örneklerinin dağılımı ve diğer lahitlerle ilişkileri de dikkat çekicidir. Aile ka-
yalıkları biçiminde düzenlenerek, mezarlık organizasyonu anlayışına da yeni örnekler su-
nan Trebenna Nekropolü'nde, bir kayada tek duran örnek olması yanında birkaç örneğin
birarada olduğu ostothekele de vardır. 1., 3., 5. ve 6-8. örneklerin lahitlerle birlikte aynı ka-
yalıkta düzenlenmiş olması dikkat çekicidir. 6 örneği yanyana barındıran Doyran-Kisle
nekropolü bu kümelenmeyi örneklemektedir (Res. 32).

Oldukça yaygın olan köşeli (dikdörtgen ya da kare) ostothekelelerin, teknesi ana kayaya
oyulu olanları pekçok yerleşimde vardır. Tüm açıklıklarına karşın bunların da yanlış değer-
lendirildikleri görülmektedir. W. Wurster ve J. Borchhardt, Limyra Akropolünde kayalıklara
açılı örnekleri "İran ateş altarlarının yerel örnekleri" olarak değerlendirmektedir²⁵. F. Işık
da, "bunların, Anadolu'da yaygın olan kaya sunakları da olabileceklerini"²⁶ belirtir. Bunlar

²⁴ R. Fleischer, "Eine späthellenistische Ostotheke aus Pisidien", Festschrift E. Diez (1978) 39 vdd. Lev. 12. 13a.

²⁵ W.W. Wurster, AA 1974, 261 Abb.6; J. Borchhardt, Die Steine von Zemuri (1993) 37 Res. 11.

²⁶ F. Işık, "Zum Ursprung lykischer Felsheiligtümer", Festschrift für J. Borchhardt (1996) 63.

ların ayrılmaz bir parçasıdır. Örneğin Aquileia'da sahibi bilinmeyen bir tholos-mezarın³², Efes Tholos Mezarı'nın³³ ya da Ostia'dan bir tholos mezarın tepeliği çam kozalağı³⁴, Sarsina'dan, Aefionius Rufus mezarının tepeliği krater³⁵, Aquileia'dan Curii Mezarı'nın tepeliği elips³⁶, Bozhöyük ya da Bolu'dan mezartaşları fallos³⁷ biçimindedir. Bu örnekler sayıda ve mezar türlerinde çoğaltılabilir. Anıt mezarlarda en üstte yeralan tepelik, çatıyı oluşturan bütünün bir parçasıdır. Daha sonra insan başı ve omuzlarının yuvarlak genel konturlarının işlendiği bir büste ya da bazen doğrudan bir portreye dönüşmüştür³⁸. Bu biçimde pekçok mezartaşı örneği Roma mezarlıklarından bilinmektedir³⁹. Çatı ve tepeliğiyle birlikte taklid edilmiş, tüm üst yapının küçük bir modeli olan urne kapakları vardır. Bunların Patara'da bulduğumuz bir örneği B. Varkıvaç tarafından yayınlanmıştır⁴⁰. Trebenna örneklerinde ise bunlardan çok farklı bir uygulama sözkonusudur. Kapak olarak sadece en tepedeki akroter seçilmiştir. En farklı yanları, yarıya yakın bir yerden kesilmiş olmalarıdır. Zaten altının kesilerek az da olsa düz bir taban elde edilmesi, kapağa oturtulabilme zorunluluğu nedeniyle anıt mezar tepeliklerinde de sözkonusudur. Bu kesim kaçınılmazdır. Diğer örneklerle karşılaştırıldığında ortaya çıkan en belirgin ayırım, tepe kısmın sivri bitmeyip, bir silindirik akroterle sonlandırılmış olmasıdır. Büyük bir kabın alt yarısını çağrıştıran formuyla hemen bu tip kapatılmış mezarları da çağrıştırmaktadır. Örneğin Isola Sacra Mezarlığı'ndaki bir ev mezarda niş içinde kremasyon çukuru bu tür bir kabın alt yarısı ters çevrilerek kapatılmıştır⁴¹. Anıt mezarlardan bildiğimiz tüm bu alternatifler içinde Trebenna kapaklarının benzediği nesnelere biri sedir kozalağıdır. Sedir kozalakları altta ve üstte hafifçe daralan ortası şişkin bir fıçı formundadırlar. Bir sedir kozalağı tam ortadan kesildiğinde bir urne kapağıyla aynı forma gelmektedir. Bulunan tüm kapakların formları ve farklılıkları da gözönüne alındığında ise daha çok çan formlarını yansıtmaktadırlar; üstelik bugün keçilerin boynuna asılan herbir çingirak çeşidini aynen bulabileceğimiz çeşitlilikte. Ostothek kapaklarının çağrıştırdığı bu benzer nesnelere karşın yine de onların neyi temsil ettiğini kesinlikle belirtebilmek şimdilik zordur.

Çok sayıda yuvarlak ya da kare bağımsız sunak-ostothek⁴² üretilmiştir⁴³ (Res. 33,34). Bu tür mezarlarda kemiklik ya doğrudan altar blokuna oyulmuş ya da üzerinde duran bir par-

³² H. Gabelmann, *Römische Grabbauten der frühen Kaiserzeit* (1979) 15 vd. Res. 15, 43-1; W.K. Kovacovics, *Römische Grabdenkmäler* (1983) Lev. 6-1.

³³ H. von Hesberg, *Römische Grabbauten* (1992) 153 Res. 94.

³⁴ Kovacovics, age. 26 Res. 2; benzeri bir kapak için ayrıca bak. C. Compostella, *Ornata Sepucra* (1996) 93 vdd., Res. 12, 14.

³⁵ Gabelmann, age. Res. 14, 41.

³⁶ Gabelmann, age. 15 vd. Res. 11, 43-4.

³⁷ D.C. Kurtz - J. Boardman, *Thanatos, Tod und Jenseits bei den Griechen* (1985) 297 vd. Res. 106-a, 106b.

³⁸ Mezartaşları her dönemde orada yatan insanı temsil eder: Onun yerinde ayaktadır. Ve bu nedenle çoğu kültürde temsil ettiği insana benzetilmeye de çalışılır. Sarıklı bir başın temsil ettiği Osmanlı örneği ya da büst profilinde kesilmiş tahtanın üzerine boyayla işlenmiş, genç kızın yüzünü anlatan bir Kafkas Türkü'nün mezartaşı hep aynı anlayıştan iz verir.

³⁹ Özellikle Pompei-Porta Nocera Nekropolü'nden pekçok örnek, insanı simgeleyen bu mezartaşlarını açıkça göstermektedir: H.V. Kockel, "Im Tode gleich? Die sullanischen Kolonisten und ihre kulturelles Gewicht in Pompeji am Beispiel der Nekropolen": H. von Hesberg - P. Zanker (ed.), *Römische Gräberstrassen* (1987) 183 vdd. Lev. 35-h, 36a-g, 37b-g.

⁴⁰ B. Varkıvaç, "Eine Altarbekrönung aus Patara", bk. y.s. 87 vdd.

⁴¹ J.M.C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World* (1982) Lev. 44.

⁴² İlk kez W. Altmann, sunak ve üstünde açılı kül urnesinden oluşan mezarları "Aschenaltäre" olarak adlandırmıştır: W. Altmann, *Die römischen Grabaltäre der Kaiserzeit* (1905).

⁴³ Mermer kremasyon urneleri için genel olarak bk. F. Sinn, *Stadtrömische Marmorurnen* (1987); G. Koch - H. Sichertmann, *Römische Sarkophage* (1982) 41 vdd. Lev. 12.18.45-47.

çadan (Scrinium) oluşturulmuştur. Bu ölü költüne ilişkin sunak ve ölünlün yanmış artıklarını koymaya yönelik urne birlikteliğinin sonucu oluşun, beklenen bir formdur. Anadolu'daki en güzel bağımsız urne örneklerinden bir grubu İznik'te bulunmuştur. Dırazali Köyü'nde bulunan aynı altlıkta yanyana dizili üç sunak-mezardan birinin üzerindeki scrinium bağımsız, diğerekiniki ise sunak blokuna oyuludur. İçlerinde küllelele ele geçmişlerdir⁴⁴. Anadolu'dan ve Anadolu dışından⁴⁵ örnekleri vardır. Antalya Müzesi'nde bulunan Korkuteli'nden gelme bir sunak-ostothek kapağıyla birliktedir. Kapağın yalın, silindirik formu Trebenna örneklerine ek olarak beklediğimiz çok yalın ve kaba işçilikli kapaklar olabileceği konusundaki beklentilerimizi doğrulamaktadır. Kapağın bir sütundan devşirme olması da dikkati çekmektedir. Bu mezar üzerindeki *Anikios Karpos* ismi içeren yazıtın 3. yy. karakterinde olması da, Trebenna örnekleri gibi bu dönemde bu tip mezar oluşumunda bir yaygınlık olduğunu göstermektedir. En çarpıcıları, bugün Burdur Müzesi'nde bulunan Sagalassos örnekleridir⁴⁶ (Res. 34). "İçinde kemik kalıntılarıyla bulunduğu" belirtilen⁴⁷ yuvarlak ostothekler, Trebenna'da bulunan ana kayaya açılmış yuvarlak ostotheklerin, kapağıyla birlikte bulunmuş bilinen tek bağımsız örnekleridir. Sagalassos örneklerinin kapakta, Trebenna örnekleriyle aynı çizgilere sahip olması ilginçtir. Tek farkları kapağın orta yerinden tekrar yükseltilmiş olmasıdır. Ortadaki bu "dikit" atıldığında, üste doğru daralan ve en üstte silindirik bir tepelik çizen resmiyle tam benzerdiler⁴⁸. Görüntüsü ve işlevsel ayrıntılarıyla sunak-ostothek olarak tasarlanmış Sagalassos örnekleri, Trebenna örneklerinin, birlikte buldukları hamosorionlar adına da ölü költüne dönük bir işlev yüklediklerini doğrulamaktadır. Lahitlerde bulunduğu kayalıklarda yalnızca bir yuvarlak ostothek açılmış olması bunu düşündürür. Sagalassos yuvarlak ostothekleri bağımsız -taşınabilir- olmalarının gereği olarak bir mezar odasında durmaktaydılar⁴⁹. M.U. Anabolu, kapak üzerinde açılmış yuvarlak deliğın "sıvı durumdaki kurbanın içeriye akıtılabilmesi amacıyla açılmış"⁵⁰ olduğunu belirtmektedir. Bunun ölü költüyle ilişkili bir libasyon deliği olduğunda kuşku yoktur. Deliğın iki yanındaki yuvalar ise kullanılmadığı zamanlarda kapatıldığını göstermektedir. Delik çevresinin bir phiale formunda yapılmış olması akla Side Müzesi'nde bulunan "ölçü kabı" olarak tanımlanmış üç örneği getirmektedir. 11 cm.'lik boyutlar bu benzerliği pekiştirmektedir. Asıl sorun yine "ölçü kabı" olarak adlandırılmış dördüncü örnektedir⁵¹. Büyük bir blok üzerine açılmış iki çukur da kapak profiline sahiptir. Hatta kapağı tutan metal dübellere hala yerinde durmaktadır. Ne "ölçü kabı" ne de "sunak" için bir kapağa gereksinilmektedir. Ve bu büyük blok, ölçülen malzemeyi tekrar içinden çıkarmaya olanak tanımayacak denli ağırdır. Bir "ölçü kabı" için oldukça olağan dışıdır ve beklenen "ölçme"

⁴⁴ S. Durugönül - S. Şahin, "Begräbnisstätte einer Familie bei Nikaia", *EpigAnat* 21, 1993, 55 vdd. Lev. 7.

⁴⁵ Sylvia Diebner, "Sonderformen von Urnen und Grabstelen in den Regionen Mittelitaliens": Hesberg-Zanker, age. 229 vdd. Lev. 44 a-g.

⁴⁶ R. Fleischer, "Eine späthellenistische Ostothek aus Pisidien", *Festschrift E. Diez* (1978) 39 vd. Lev. 9-1, 1a; M.U. Anabolu, "Tiyatro maskeleri tarafından taşınan askı (Girland) motifi", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi* IV, 1988,1 vdd. Lev. III-VI.

⁴⁷ G.E. Bean, "Sculptured and Inscribed Stones at Burdur", *Belleten* 18, 1954, 72.

⁴⁸ Bu form geç dönemlerde de mezartaşlarında kullanımını sürdürmektedir. Antalya Müzesi bahçesinde bulunan bir mezar en iyi örneklerden biridir. Baş kısmında sarık üstünde bir çam kozalağıyla bitmektedir.

⁴⁹ Anabolu, age. 2. Aynı işlevde bir delik, Hatay Müzesi'nde bulunan bir lahit kapağında açılmıştır.

⁵⁰ Anabolu, age. 2 Lev. IV Res. 8.

⁵¹ J. Wagner, Pamphylien (1992) 115.

işlevini gerçekleştirmeye olanak tanımayacak “garip” bir seçimdir. Üstündeki kabartmada işlenen Hermes ve belirteci ile nar motifinin de bu bağlamda unutulmaması gerekmektedir. Çünkü Hermes ölümle, hem de *Chthonios* ya da Roma Çağı’ndaki adıyla *Psykhopompos* (ruhların kılavuzu) adıyla doğrudan ölüm ve ruhlarla ilgili bir tanrıdır⁵². Yapısal özellikleri ve kabartmaların seçimiyle yanyana açılmış bu iki çukurun kemiklik olma olasılığı vardır⁵³. İki farklı çapta çukurun yanyana düzenlenmesiyle Trebenna’nın birlikte düzenlenmiş değişik çaplardaki 10 ve 11 (Res. 27) numaralı ostotheeklerini getirmektedir.

Trebenna kaya ostotheeklerinin silindirik tepelikle sonlanan konik kapakları en yakın benzerlerini İran-Pengan’da bulur⁵⁴. Pengan’da “sütunlu mezar anıtları” olarak adlandırılan örneklerde, toplam 2m. yüksekliğindeki sütunun üstüne yerleştirilen urne, Trebenna’dakinin formda ve ölçüde tamamen benzeri bir kapakla örtülmüştür. Altlarındaki sütun dışında mezar ve kapak kısmı tamamen benzerdir (Res. 36,37).

Tapınak-mezarlardan, lahitlere ve ostotheeklere kadar çoğu mezar tipinin kayaya oyulmuşları bilinmekteydi⁵⁵. Urnelerin de kayaya oyulmuşları olmalıydı. Trebenna örnekleri bu varlığı belgelemiştir. *In situ* bulunmamış olmasına karşın, saptanan kapakların urne çukurlarına ait olduklarında kuşku yoktur. Her çukurun ağız çapına uygun kapak ölçüleri bunu doğrularken Bizans duvarı altındaki örnek bunda kuşku bırakmaz. Duvar Roma nekropolünde lahitlerin üzerinde yükselir. Duvarın bugün çöken kısmı, kapak urnenin üstündeyken örüldüğünden, duvar harcında kapağın izi kalmıştır. Büyük bir şans eseri bu duvarın, kapak izini içeren bir kısmı hala ayakta. Bu iz kentte bulunan, 70’lik büyük boy kapaklarla aynı kontura sahiptir.

Trebenna’da elde ettiğimiz veriler, kapağı bulunmadığından tamamlanamayan, ana kayaya oyulmuş ya da bağımsız bloklara açılmış benzer çukurların işlevini de aydınlatır niteliktedir. Yanılgılar, kapak buluntusuzluğundan kaynaklanmıştır. Artık pekçok müzede ya da antik kentte bilinen örnekler bu gözle yeniden bakılması gerektiği açıktır. Kremna’daki örneğin artık kapak olarak tanımlanabileceği gibi.

Roma’nın bu en basit mezar türünün⁵⁶, kayaya oyulmuş tiplerinin neden Trebenna ve çevresinde yoğunlaştığı ise ayrı bir sorundur. Gerçi yakma geleneğindeki bu azınlık durum

⁵² E. Simon, *Die Götter der Griechen* (1980) 302; A. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* (1978) 152. Hermes’in ölümlerle olan ilgisi Fallos biçiminde mezar taşlarıyla kendini başka bir boyutta daha yaygınca göstermektedir: Kurtz-Boardman, *age.* 297 vdd. Res. 105 vd.

⁵³ Side Müzesi’ndeki diğer “ölçü kapları”nın boyutları küçüktür ve bir phiale kabartmasıyla vurgulanmışlardır. Bu küçük örneklerin de Burdur örneği ışığında yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü alt yüzlerinde deliğin çevresi ters bir çanak gibi genişletilmiştir. Bu durumda üstten akacak olan “ölçülmüş sıvı” doğrudan akamayacak alt yüz duvarlarında dağılacaktır: Ölçüleni dağıtmadan tamamını bir kapta toplama beklentisine aykındır. Ortası, altı delik bir tas biçiminde oyulmuş blokların kaba işçilikli alt ve yan yüzleri, bunların bir yere monte eddiklerini göstermektedir. Side Müzesi’ndeki bu üç örneği Tlos’da yeni bulduklarım ve Kavnos’dan yazıtlı bir örnek ile birlikte tekrar değerlendirmekteyim.

⁵⁴ D. Huff, “Zum Problem zoroastrischer Grabanlagen in Fars II. Das Säulenmonument von Pengan”, *AMI* 25, 1992, 207 vdd. Res. 4-6 Lev. 50.

⁵⁵ Ölü için açılan çukurların ve yapılan yerlerin formunu ölünün nasıl gömüleceği, yani yatış biçimi belirliyordu. Örneğin ceset olarak uzatılan bir ölüye dikdörtgen bir mezar yeri gerekirken yakılan biri için de yuvarlak bir kap yetiyordu. Bunların arasında bir elips forma bile raslanıyordu. Bari yakınlarındaki Purgatorio’nun Klasik nekropolünde oval bir kaya oyuğu bulunmuştur. Oval yapının nedeni ise içindeki cesedin hoker biçimde yatışıyla ilgilidir: V. Scattarella - A De Lucia, “Esame antropologico dei resti scheletrici della necropoli Classica di Purgatorio presso Rutigliano (Bari)”, *Taras* II, 1-2, 1982, 1437 vd. Lev. XXXV.

⁵⁶ Ölünün kül ve kemiklerinin konulduğu, “doğrudan yere açılmış yalın çukurlar Roma’nın en basit mezarı” olarak anılır: J.M.C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World* (1982) 101.

Roma'da yakma ve ceset gömmenin tarihsel süreç içindeki gelişimine uymaktadır: Roma'da İ.Ö. 8. yy.'dan itibaren yaygınlığı bilinen kremasyon geleneği, özellikle Hadrian Çağı'nda filizlenen lahit geleneğine bağlı olarak yoğunlaşan inhumasyon gömünün gölgesinde kalmış⁵⁷ ve İ.S. 3. yy.'da da, tüm eyaletlerde inhumasyon kremasyona baskın çıkmıştır⁵⁸. Bu değişime karşın iki gelenek de çoğu zaman birarada, hatta aynı mezarda geçerliliğini sürdürmüştür. Bunu nedenini açıklamak şimdilik zorsa da, yakma ve ceset gömme arasındaki tercih, istisnai durumlar dışında⁵⁹ etnik yapı ve kültürel değişimlerle ilgisi olmalıdır.

3 numaralı ostotheğin kapağındaki yazıt, harf karakterine göre İ.S. 3. yy.'a tarihlenmektedir. Ayrıca, birlikte oldukları Pisidya tipi lahitler çoğunlukla İ.S. 3. yy.'dandır. Bu tarih Trebenna'daki devlet yapılarının genellikle gerçekleştirildiği, yaygın Roma yerleşim tarihine de uymaktadır. Bu yapılar, yazıt ve sikkeler de İ.S. 3. yy.'dandır (III. Gordian Dönemi).

⁵⁷ Gerçi belgeler lahit içine de yakma gömü yapıldığını göstermektedir: Toynbee, age., dn. 107'ye göre, A.D. Nock, "Cremation and Burial in the Roman Empire", *Harvard Theological Review* 25, 1932, 333.

⁵⁸ Toynbee, age. 39 vd.

⁵⁹ Patara'da ortaya çıkardığımız yeraltı oygu gömütlerinden birinde (No: 43) 8 inhumasyon ceset yanında bir de kremasyon gömü vardır: Gümüş bir urne içinde akrabasının kolu altına yerleştirilen kişi böyle istisnai bir durum sonucu yakılmış olmalıdır. Bu "istisnai durumlar", uzakta ölmüş bir asker ya da epidemik nedenle ölmüş biri gibi olağandışı ölümlerden de kaynaklanmaktadır.

Summary

“Circular Rock-cut Ostotheques”

A New Type of Grave Discovered at Trebenna and a Reexamine of Similar Hollows

A new type of grave, discovered during the periodical surveys at Trebenna and its territory, which is situated at the border where Pamphylia, Lycia and Pisidia meet, has not only proven to be a new type, but has also shed light on the function of similar hollows that have to date been interpreted incorrectly, because these graves were not found with all their elements intact.

This type of grave, cut into the main rock, together with sarcophagi or in isolation, labeled as “rock-cut circular ostotheques”, can be described in short as: A cylindrical through, with or without a groove for a cover at its opening, and a conical cover closes it. Fifteen such cylindrical troughs cut into the rock close to each other, and six lids were found at the Trebenna Dereözü Necropolis. Finding five such covers was the lucky part of the work. Besides, there were traces of a sixth one. The form of this sixth cover preserved by a Byzantine wall which was built over, at a time when the cover was in place on the grave, proves clearly that the five other lids found in proximity belonged to these graves. The third lid, with the inscription “Trokondas has built this grave for his wife Artemeitos and himself”, leaves no doubt as to the function of these circular graves serving as ostotheques, as well as showing that they were cut for either one or more persons.

Like the sarcophagi cut into rocks, ostotheques with square or rectangular shapes are also known. Individual counterparts of circular ostotheques cut into rock, which stand on the altar, can be seen, numerous examples exist such as those at the Side and Burdur Museums. At the moment, the types of lids are not known, except for the Sagalassos examples in the Burdur Museum. The bell-form chosen for the lid was not a coincidence but an exclusive design and what exactly is the iconography represented by this form has not been determined yet. But the similar objects are small bells which are hanging from the goats.

As there are probably a lot more examples of this grave type in the Trebenna Necropolis, to add to these already known, graves of this type are to be expected in other settlements too. The six examples which we found in Doyran –Kisle indicate there are more to be found as the surveys continue.

Although there is no absolute datum for determining the date of these graves, the middle of the 3rd. century A.D. appears to be the date of the transformation of the characters of the lettering contained in the inscription on the lid numbered 3. Moreover, the sarcophagi they were found with are generally from the 3rd century A.D. This date also accords with the Roman settlement period when the state buildings at Trebenna were erected.

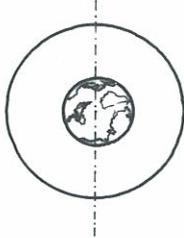

Resim 1 Trebenna. Akropol

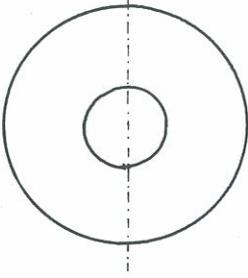

Resim 2 Trebenna. Dereözü Nekropolü

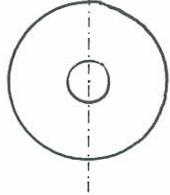
Resim 3 Kapak 1

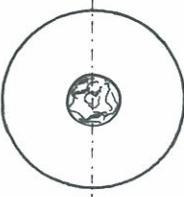
Resim 5 Kapak 2

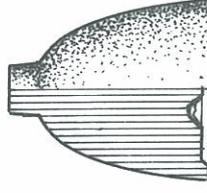
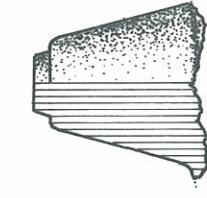
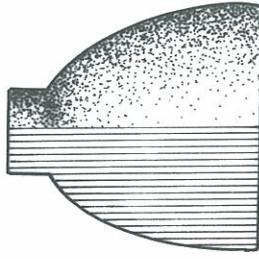
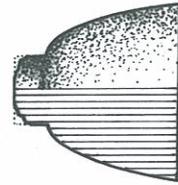
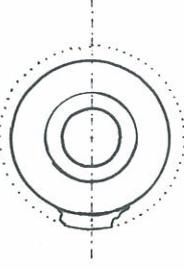
Resim 7 Kapak 3

Resim 9 Kapak 4

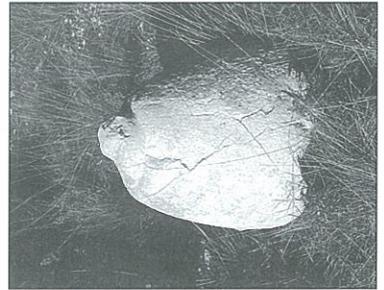

Resim 11 Kapak 5

0 1m.

TRB '98 Çevik-Kazgat-Aktas

Resim 4 Kapak 1

Resim 6 Kapak 2

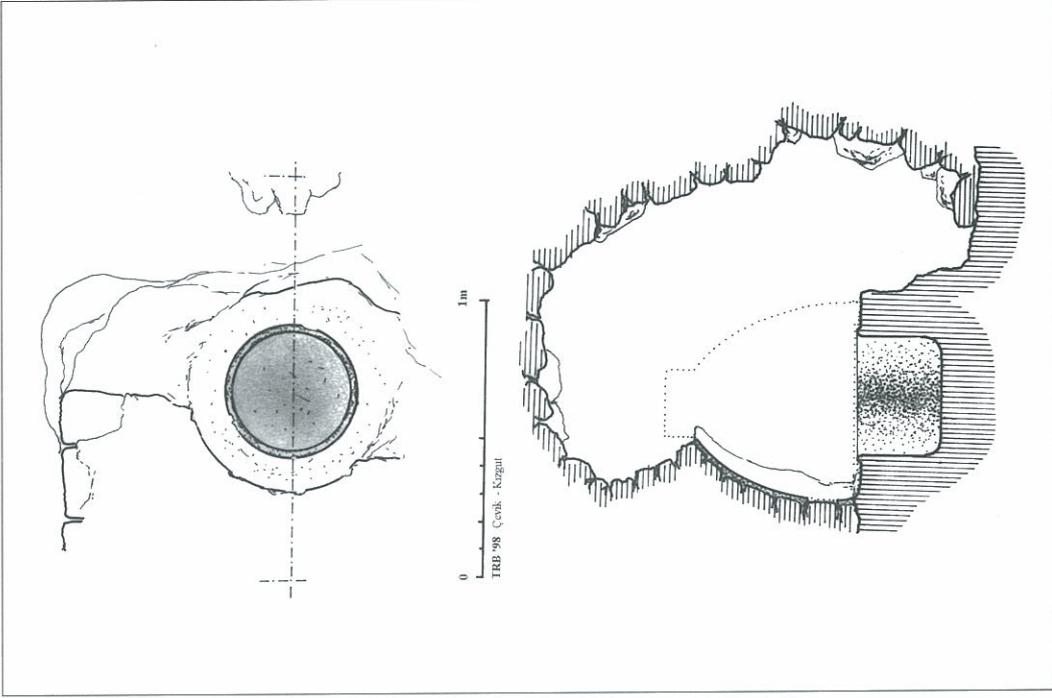
Resim 8 Kapak 3

Resim 10 Kapak 4

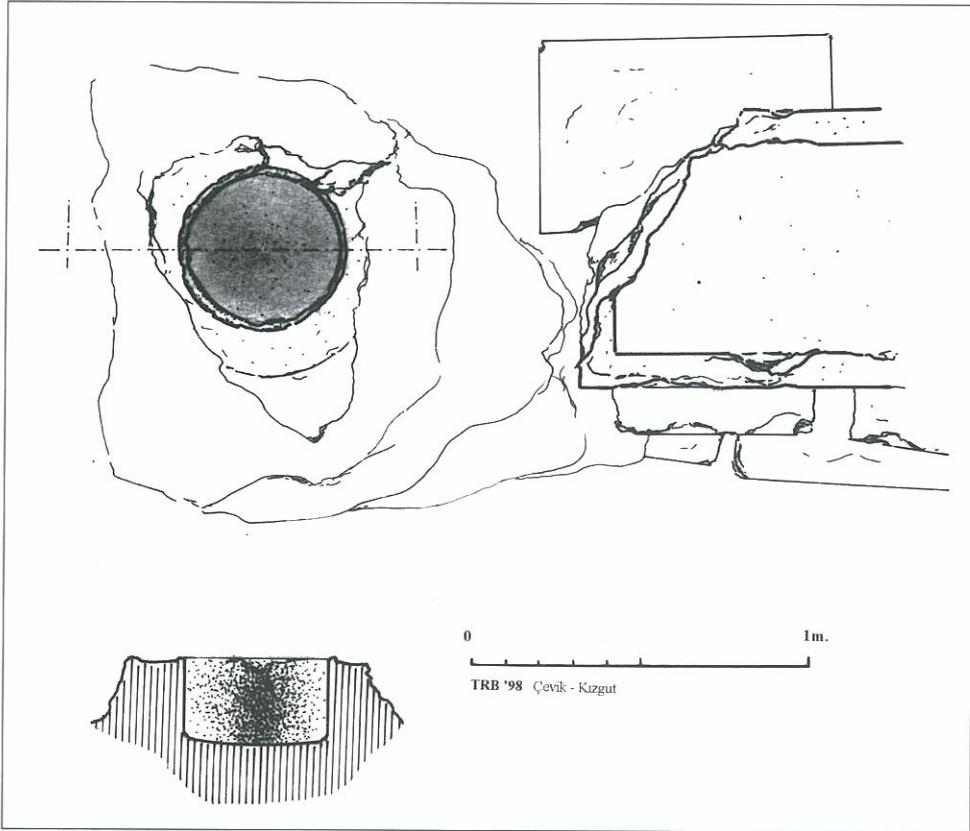
Resim 12 Kapak 5

Resim 13 Ostotheke No.1 plan-kesit

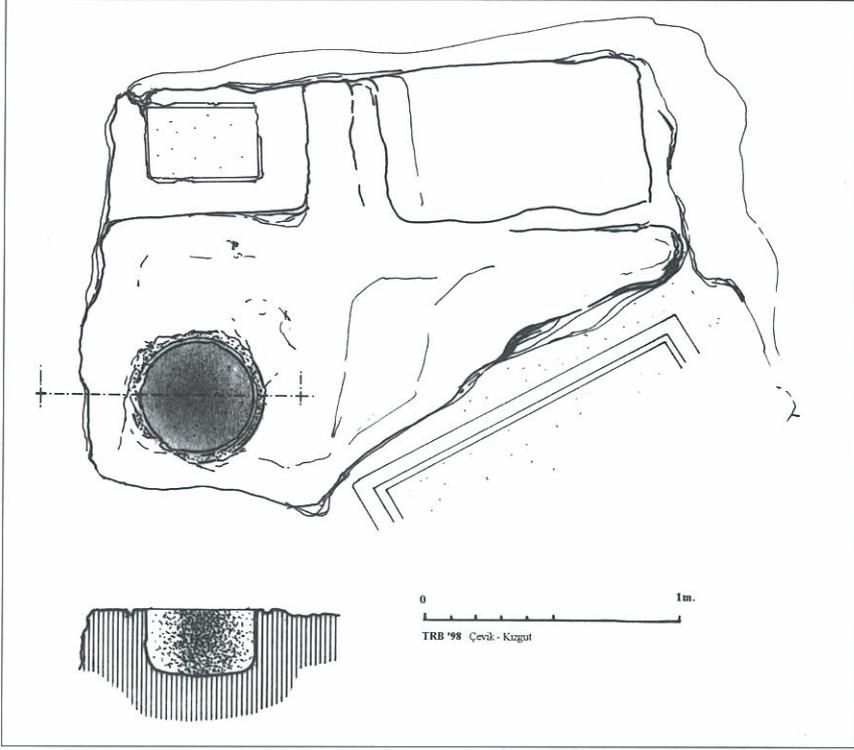
Resim 14 Ostotheke No.1

Resim 15 Ostohek No.2 plan-kesit

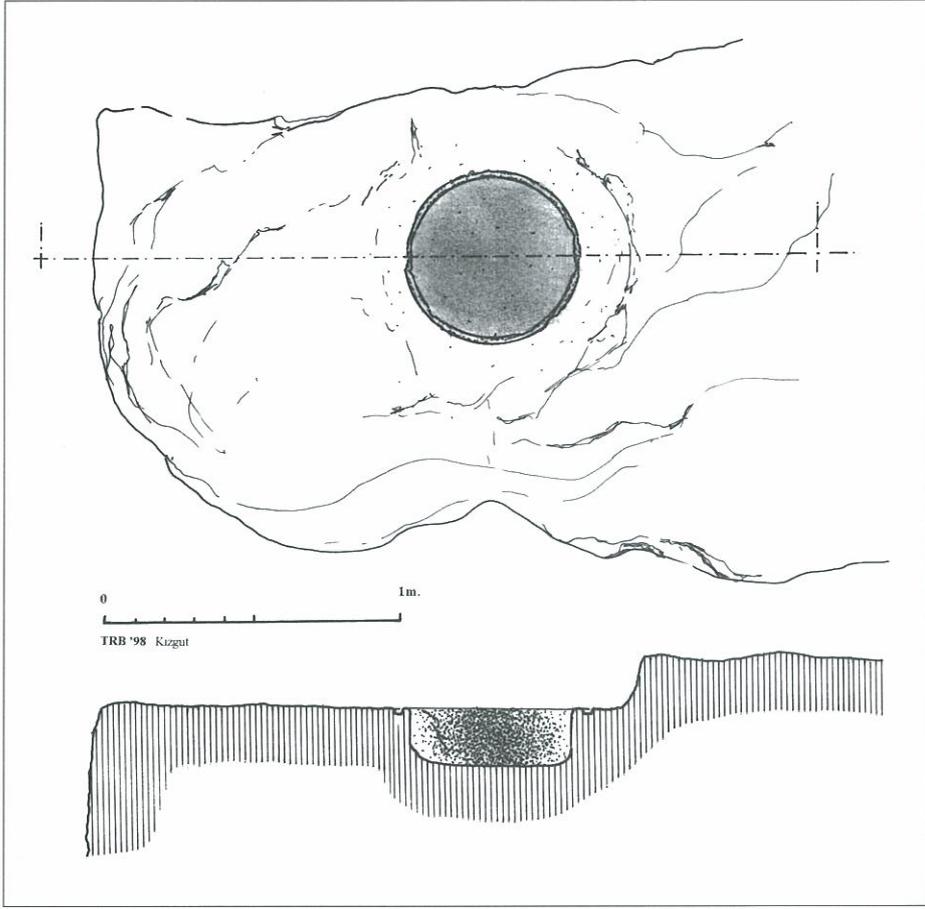
Resim 16 Ostohek No.2

Resim 17 Ostohek No.3 plan-kesit

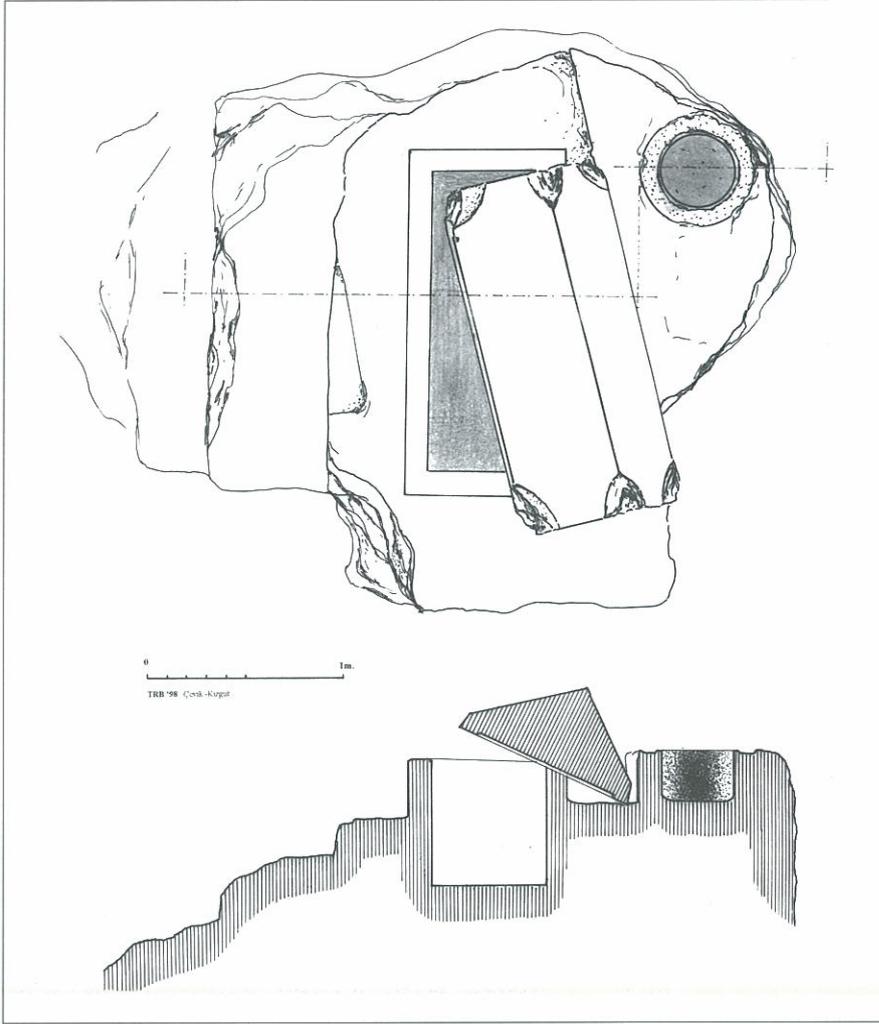
Resim 18
Ostohek No.3

Resim 19 Ostohek No.4 plan-kesit

Resim 20 Ostohek No.4

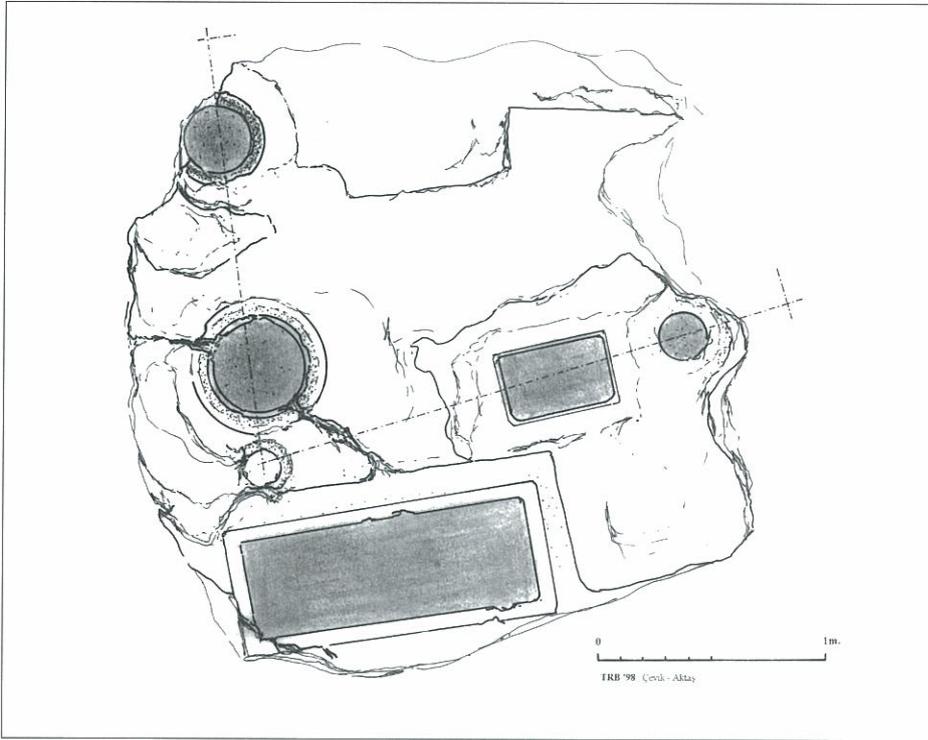
Resim 21 Ostohek No.5 plan-kesit

Resim 22 Ostohek No.5

Resim 23 Ostohek No.5

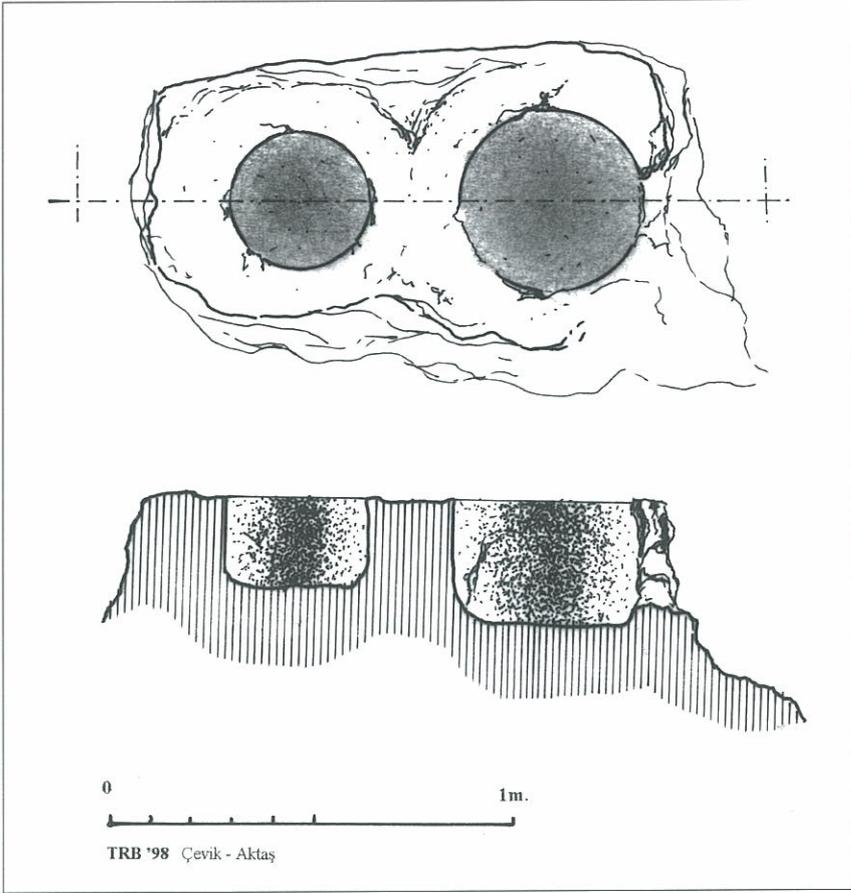
Resim 24
Ostothek No.6,7,8
plan-kesit

Resim 25
Ostothek No.6,7
ve sunak

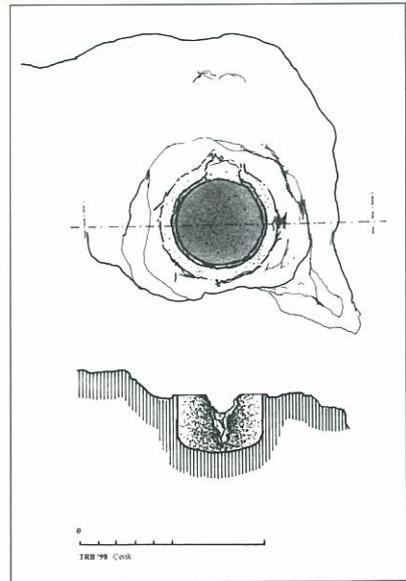
Resim 26
Ostothek No.8

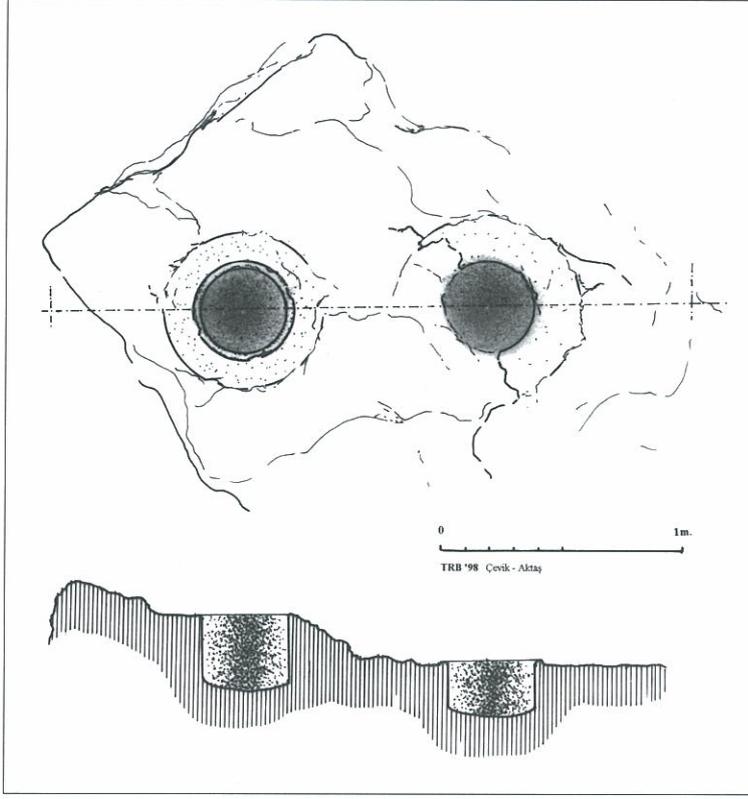
Resim 27 Ostohek No.10,11 plan-kesit

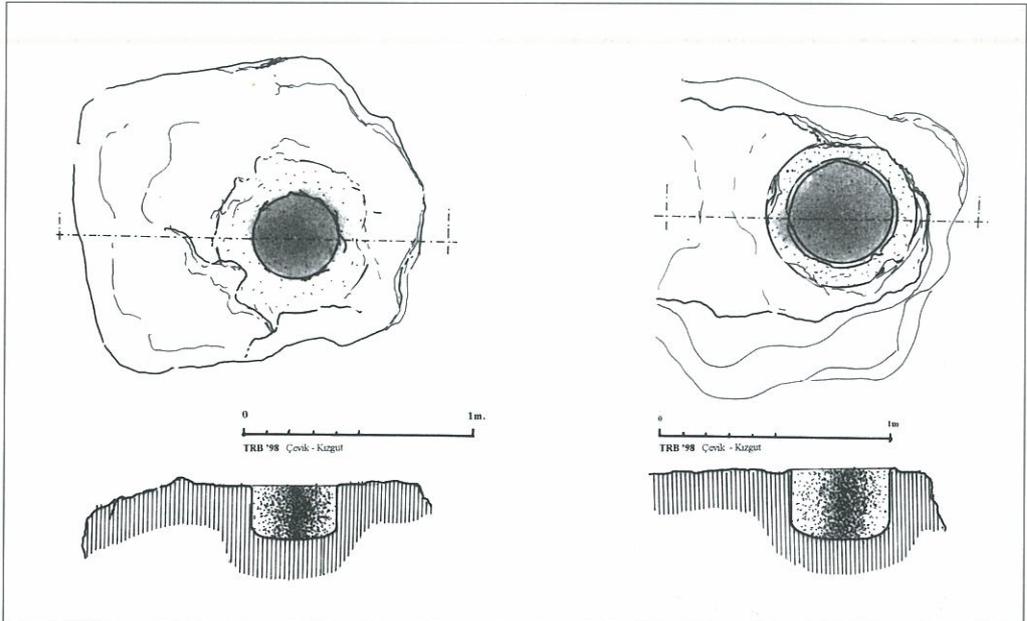
Resim 28 Ostohek No.10,11

Resim 29 Ostohek No.9 plan-kesit

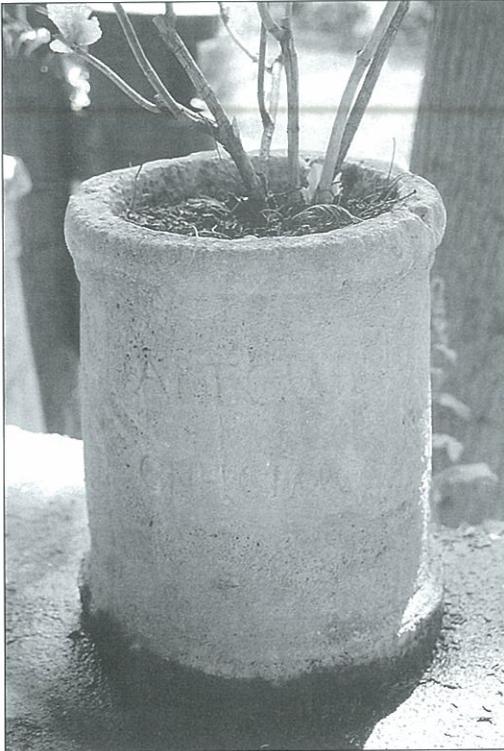
Resim 30 Ostohek No.12,13 plan-kesit

Resim 31 Ostohek No.14,15 plan-kesit

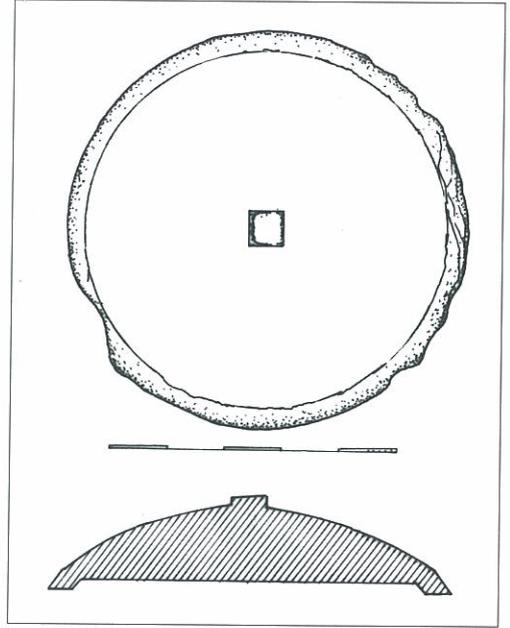
Resim 32
Doyran-Kisle
yuvarlak kaya
ostothekleri
ve sunaklar

Resim 33
Side Müzesi
bağımsız yuvarlak
ostothek

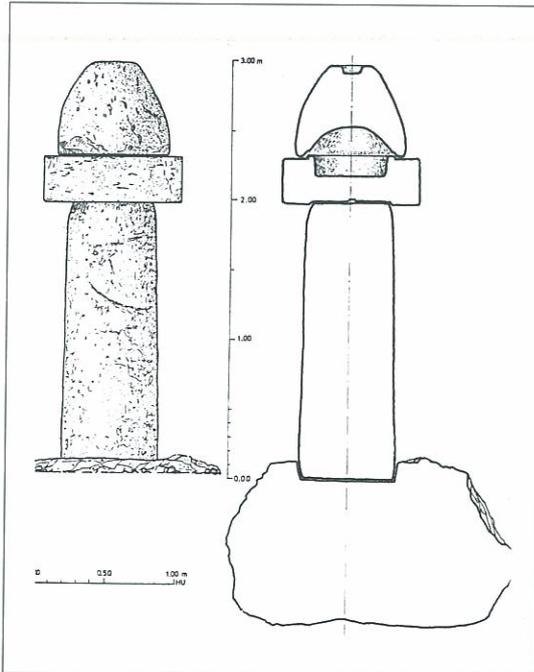

Resim 34 Burdur Müzesi. Sunak ostotheke (Fleischer'dan)

Resim 35 Antalya Müzesi. Kapak

Resim 36 İran-Pengan Dikme mezar (Huff'dan)

Resim 37
İran-Pengan Dikme mezar.
Kapak (Huff'dan)

